

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “อโมห — ความไม่หลง, ปัญญา”

อโมห อ่านตามภาษาบาลีว่า อะ - โม - หะ มาจากคำว่า น (ไม่) กับคำว่า โมห (ความหลง, ความไม่รู้) [แปลง น เป็น อ] จึงรวมกันเป็น อโมห เขียนเป็นไทยได้ว่า อโมหะ หมายถึง ความไม่หลง ซึ่งก็คือ ปัญญา นั่นเอง เป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับความหลงความไม่รู้

ข้อความในอัฐรัฐสาลินี อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ัมมสังคณีปกรณ์ ได้แสดงความเป็นจริงของ อโมห (อโมหะ) ไว้ดังนี้

“ที่ชื่อว่า อโมหะ เพราะเป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายไม่ลุ่มหลง หรือว่า ตัวปัญญาเอง ย่อมไม่ลุ่มหลงในอารมณ์ หรือว่า เป็นเพียงสภาพที่ไม่ลุ่มหลง เท่านั้น”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ตลอด ๔๕ พรรษา ทุกคำเป็นคำอนุเคราะห์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกสำหรับผู้ที่ได้ฟังได้ศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งมีเป็นส่วนน้อยเท่านั้นที่จะได้ยินได้ฟังคำจริง เฉพาะผู้ที่สะสมเหตุที่ดีมาแล้ว เห็นประโยชน์ของพระธรรมมาแล้วจึงมีโอกาสได้ฟังได้ศึกษาและได้รับประโยชน์จากพระธรรมตามกำลังปัญญาของตนเอง คำที่กล่าวถึงสภาพธรรมที่เป็นปัญญานั้น มีมาก รวมถึง อโมหะ ความไม่หลง ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับโมหะความหลงความไม่รู้ อย่างสิ้นเชิง

ปัญญา ความเข้าใจถูกเห็นถูก เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่มีค่า เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดในบรรดาสภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย สะสมสืบต่ออยู่ในจิตทุกขณะ เป็นที่พึ่งทั้งในชาตินี้และในชาติต่อไปอีกด้วย แต่ละคนในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ปัญญาจะเกิดขึ้นเจริญขึ้นได้ ก็ต้องได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ถ้าไม่มีการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มีทางที่สัตว์โลกจะได้ยินได้ฟังพระธรรม ไม่มีทางที่ปัญญาจะเจริญขึ้นได้เลย สัตว์โลกมืดมิดด้วยความไม่รู้ คือโมหะหรืออวิชชา แต่เพราะมีการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและทรงแสดงพระธรรม จึงทำให้สัตว์โลกที่สะสมเหตุที่ดีมามีโอกาสได้ฟังคำจริงที่ มีการอบรมเจริญปัญญา ทำให้ค่อยๆ ชัดเกลาละคลาย ความไม่รู้และกิเลสทั้งหลายไปที่ละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งสามารถที่จะดับได้ตามลำดับขั้น

เป็นที่น่าพิจารณาว่า ทุกคนที่ยังไม่สามารถที่จะดับกิเลส (เครื่องเศร้าหมองของจิต) ได้ ก็ยังมีวิชา (ความรู้) โภคะ (ความติดข้อง) โทสะ (ความโกรธความขุ่นเคืองใจ) มานะ (ความสำคัญตน) เป็นต้น ไม่ได้รู้เลยว่า ไม่ดี แต่ก็ยังมี และถึงรู้ว่า ไม่ดี แต่ก็ยังมี เนื่องจากเป็นธรรมชาติที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย และเพราะเหตุว่าปัญญายังไม่ถึงขั้นที่จะรู้จริงๆ ที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมได้ แต่เพียงปัญญาเล็กน้อยขึ้นฟัง ก็ยังเห็นประโยชน์อย่างนี้ และถ้าปัญญาเพิ่มมากขึ้นก็ยิ่งจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลได้มากยิ่งขึ้น

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้ว เป็นที่ฟังจริงๆ สำหรับสัตว์โลก เกื้อกูลให้เกิดปัญญา และปัญญาเท่านั้นที่สามารถเห็นโทษของกิเลสและสามารถดับกิเลสซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีที่สะสมมาในจิตได้ เพราะฉะนั้น ต้องอบรมเจริญปัญญาเท่านั้น ไม่ใช่ไปคิดเอง ไม่ใช่ไปทำอะไรตามๆ กัน ณ สถานที่ต่างๆ แล้วเข้าใจผิดเห็นผิดว่าเป็นทางที่จะทำให้หมดจดจากกิเลส แต่ต้องเป็นผู้ที่ได้ฟังพระธรรมและเข้าใจสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งกำลังมีจริงๆ ในขณะนี้เพิ่มขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าขณะใดก็ตาม กำลังโกรธ พอระลึกถึงความจริง ขณะนั้นไม่โกรธแล้ว ได้ แทนที่จะโกรธ ก็มีเมตตาได้ หรือ ถ้าเข้าใจว่าเป็นเพียงสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป จะไปติดข้องในอะไร จะไปโกรธในอะไร เพราะเกิดแล้วดับแล้ว ไม่เหลือแล้ว เป็นต้น นี่คือ ความเป็นไปของปัญญา ความเข้าใจถูกเห็นถูกที่ค่อยๆ เจริญขึ้นอย่างแท้จริง

ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย บุคคลผู้เป็นที่รักหรือแม้แต่ร่างกายที่ยึดถือว่าเป็นของเรา ก็ติดตามไปในชาติหน้าไม่ได้ จริงๆ แล้วในหนึ่งชาติที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ควรที่จะเป็นอย่างไร ก่อนที่จะละจากโลกนี้ไปด้วยความตายที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถที่จะรู้ได้เลยว่าจะเมื่อใด? แต่ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง จะไม่รู้คุณค่าเลยว่า สิ่งที่มีคุณค่าเหนือสิ่งอื่นใดก็คือปัญญา ความเข้าใจถูกเห็นถูก หรือ อโมหะ ซึ่งบุคคลอื่นที่ไม่ใช่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่สามารถแสดงให้บุคคลอื่นเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่มีจริงๆ ที่กำลังปรากฏเป็นแต่ละขณะในชีวิตนี้ได้เลย ถ้าไม่เห็นคุณค่าของพระธรรม ชีวิตก็อยู่ไปๆ ในแต่ละวัน มีแต่สะสมกิเลสเพิ่มขึ้น พอกพูนความไม่รู้ ความติดข้อง ความไม่พอใจ เพิ่มขึ้น หนาแน่นไปเรื่อยๆ ทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ต่อไปอย่างไม่จบสิ้น ไม่พ้นจากทุกข์

เมื่อได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมก็จะมี ความมั่นคงที่จะรู้ว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต คือการที่มีโอกาสได้ฟังพระธรรม ได้เข้าใจพระธรรม ได้เป็นชาวพุทธซึ่งเป็นผู้ที่เข้าใจคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้า เป็นคนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงๆ ประการที่สำคัญ พระธรรมไม่ใช่เรื่องฟังแค่วันเดียว สองวัน แต่เป็นเรื่องที่จะต้องฟังไปตลอดชีวิต และชาตินี้ก็ยังไม่พอ เนื่องจากสะสมโมหะหรืออวิชชาและกิเลสทั้งหลายมาอย่างมากในสังสารวัฏฏ์ ก็ต้องสะสมปัญญาเป็นเวลายาวนาน ถ้าเห็นประโยชน์ของพระธรรมแล้ว จะเห็นได้เลยว่าชีวิตนี้ขาดการฟังพระธรรมไม่ได้ ยิ่งฟัง ยิ่งเข้าใจ ยิ่งเห็นความละเอียดลึกซึ้งของพระธรรม เพราะเหตุว่าถึงแม้ว่าสิ่งอื่นจะเกิดขึ้นและหมดไป แต่ปัญญาซึ่งเริ่มเกิดขึ้นและมีความสนใจที่จะรู้ต่อไป จะเจริญขึ้น เป็นการค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกไปที่ละเล็กทีละน้อย ซึ่งจะต้องมีความอดทน มีความเพียร มีความจริงใจที่จะฟัง ที่จะศึกษาพระธรรมต่อไป เพราะเห็นประโยชน์ว่า เป็นที่ฟังได้ เป็นสิ่งที่ประเสริฐสำหรับชีวิต ไม่นำพาชีวิตไปในทางเสื่อมเลยแม้แต่น้อย มีแต่จะนำไปสู่ความเจริญด้วยคุณความดี จนสามารถดับกิเลสได้ตามลำดับขั้น ทั้งหมดทั้งปวงนั้น ก็เพราะความเป็นไปของปัญญาหรือ อโมหะอย่างแท้จริง

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗]